

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

1-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Muassis: Farg'ona davlat universiteti.

"FarDU. Ilmiy xabarlar – Научный вестник. ФерГУ – Scientific journal of the Fergana State University" jurnali bir yilda olti marta elektron shaklda nashr etiladi.

Jurnal pedagogika, filologiya, tarix, falsafa, siyosat, kimyo, biologiya hamda geografiya fanlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnaldan maqola ko'chirib bosilganda, manba ko'rsatilishi shart.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 2-sentabrda 1109 raqami bilan ro'yxatga olingan.

Muqova dizayni va original maket FarDU tahririy-nashriyot bo'limida tayyorlandi.

Tahrir hay'ati

Bosh muharrir
Mas'ul muharrir

SHERMUHAMMADOV B.SH.
AXMADALIYEV Y.I.

FARMONOV Sh. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof.	ZUOGANG PENG (Xitoy)	Janubiy-g'arbiy universitet, b.f.d., prof
ZAYNOBIDDINOV S (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof	PANASYUK M (Rossiya)	Qozon federal universiteti, g.f.d, prof
A'ZAMOV A (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof	VALI SAVASH YYELEK (Turkiya)	Anqara Hoji Bayram Veli universiteti fil. f.d., prof
SAGDULLAYEV Sh (O'zbekiston)	O'zR FA t.f.d., prof	SIROJIDDINOV Sh (O'zbekiston)	Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU akademigi, fil.f.d., prof
TURAYEV A. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, k-b.f.d., prof	ABADI, TOTOK WAHYU (Indonesiya)	Universitas Muhammadiyah Sidoarjo, Siyosat va xalqaro huquq.
RASHIDOVA S. (O'zbekiston)	O'zRFA k.f.d., prof	SCOTT LEVI (AQSH)	Ohio State University, PhD, prof
ABDULLAEVA Z (Qirg'iziston)	OshDU k.f.n., dots	AZIYA ZHUMABAYEVA (Qozog'iston)	Abay nomidagi Qozog' milliy pedagogika universiteti
TOJIBOYEV K. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, b.f.d., prof	SANIYA NURGALIYEVA (Turkiya)	Ataturk University
G'ULOMOV S. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, i.f.d, prof	SALTANAT ABILDINA (Qozog'iston)	E. A. Buketov nomidagi Qaragandi davlat universiteti
JUMABEKOVA B (Qozog'iston)	b.f.d., prof		

Tahririyat kengashi

PEDAGOGIKA BO'YICHA			
EGAMBERDIYEVA T.	FarDU, p.f.d., prof.	DAVLYATOVA G.	FarDU, p.f.n., dots.
XONKELDIYEV Sh.	FarDU, p.f.d., prof.	BAYDJANOV B.	FarDU, p.f.n., dots.
TOJIBOYEVA H.	O'z Res FA Pedagogika ITI p.f.d. (Dsc)	ABBASOVA N.	FarDU, p.f.f.d., dots.
QURBONOVA B.	FarDU, p.f.d. (DSc), prof	GOFUROVA N.	FarDU, p.f.f.d.
O'RINOVA N.	FarDU, p.f.n., dots.	URAIMOV S.	FarDU, p.f.f.d., dots. (DSc)

Bo'lim boshlog'i: Zokirov I.I., b.f.d.,prof.

Texnik muharrirlar: Sheraliyeva J.
Mirkarimova Sh.

Musahhihlar: Mahmudov F.
O'rinboyev I.

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona shahri, Murabbiylar ko'chasi, 19-uy.
Tel.: (0373) 244-44-57. Mobil tel.: (+99891) 670-74-60
Sayt: www.fdu.uz. Jurnal sayti: Journanal.fdu.uz

B.Sh.Shermuhhammadov, Q.B.Qurbonova Oliy ta'limda talabalarni ijtimoiy hamkorlikka tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	5
T.Эгамбердиева, С.Юлдашев Исторические корни народных игр	11
A.A.Тураханов Факторы формирования психологической устойчивости у будущих военных руководителей к негативным идеям и социальным угрозам	17
N.R.Gafurova Advanced mnemonic techniques for students in language courses	23
A.N.Qosimov O'quvchilarda sport vositasida milliy identiklikni shakllantirishning ijtimoiy- pedagogik asoslari	30
N.R.Gafurova Developing critical thinking skills through integration of artificial intelligence technologies in reading and writing at Fergana State University	36
M.M. Yuldashov O'quvchi organizmining funksional imkoniyati va jismoniy yuklamalarga moslashuvi	42
Sh.A.Ibragimova Ishbilarmonlikning ijtimoiy-ma'rifiy va pedagogik jihatdan o'rganilish zarurati va uni rivojlanish genezisi	46
N.R.Gafurova Teaching english through film: a contextual approach to language learning	52
D.A.Abduraxmonov Bo'lajak pedagoglarda kreativ-pedagogik yondashuv asosida kasbiy kompetentlikni rivojlantirish bosqichlari	56
J.V.Solijonov Bo'lajak pedagoglarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslari	59
N.T.Mirzamaxmudova Raqamli ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil ta'lim faoliyati metodikasini rivojlantirishning metodologik jihatlari	62
N.R.Gafurova The effect of integrating literature into second language classrooms on student engagement in higher education institutions	66
D.A.Maxmudova The role of technology in language teaching: enhancing engagement through digital tools	70
D.O.Gulamova Imom Al - Buxoriy ma'naviy merosining yoshlarni komillik ruhida tarbiyalashdagi ahamiyati	76
N.R.Gafurova The impact of creative writing exercises on language proficiency and self-expression	82
B.M.Artikova Innovative approaches to developing professional competence in students of technical higher education institutions (based on the example of the building and construction specialty)	89
M.N.Haytboyeva "Rivojlanayotgan sun'iy intellekt davrida ta'lim: ChatGPT imkoniyatlari yordamida o'qitish va o'rganishni rivojlantirish"	93
N.U.Jamalova Vitagen ta'lim texnologiyalarining nazariy asoslari va gumanitar fanlarga tatbiqi	97
Sh.R.Temirov Umumta'lim muassasalarining boshlang'ich sinf o'quvchilarini jismoniy rivojlanishida gimnastika mashg'ulotlarining samaradorligi	101
N.R.Gafurova The impact of online learning platforms on school education	108



UO'K: 378.1 (575.1)

**ISHBILARMONLIKNING IJTIMOY-MA'RIFIY VA PEDAGOGIK JIHATDAN
O'RGANILISH ZARURATI VA UNI RIVOJLANISH GENEZISI****НЕОБХОДИМОСТЬ СОЦИАЛЬНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО И ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ИЗУЧЕНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА И ГЕНЕЗИС ЕГО РАЗВИТИЯ****THE NEED FOR SOCIO-EDUCATIONAL AND PEDAGOGICAL STUDY OF BUSINESS
AND THE GENESIS OF ITS DEVELOPMENT****Ibragimova Shaxnozaxon Akbarovna** 
Farg'ona davlat universiteti magistranti**Annotasiya**

Maqolada zamonaviy jamiyatning asosiy hodisasi sifatida ishbilarmonlikni ijtimoiy-ma'rifiy va pedagogik o'rganish zarurati ko'rib chiqiladi. Mavzuning dolzarbligi ishbilarmonlikning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishdagi tobora ortib borayotgan roli, shuningdek, ishbilarmonlik kompetentsiyalarini rivojlantirishga hissa qo'shadigan yangi ta'lim yondashuvlarini shakllantirish zarurati bilan bog'liq. Ishbilarmonlikning genezisi uning namoyon bo'lishining tarixiy shakllaridan tortib to hozirgi bosqichigacha tahlil qilindi, bu uning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi asosiy omillarni aniqlashga imkon berdi. Ushbu mavzuning maqsadi ishbilarmonlik ko'nikmalarini birlashtiradigan, shuningdek, ularning jamiyat barqaror rivojlanishidagi rolini ta'kidlaydigan ta'lim strategiyalarining rivojlanishini ta'minlashdir. Tadqiqot ishbilarmonlikda innovatsiyalarning rolini ta'kidlagan Y. Shumpeter va ushbu hodisaning madaniy va ijtimoiy asoslarini tahlil qilgan M. Veber. Maqolada talabalarning tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik usullarni birlashtirishning ahamiyati ta'kidlangan. Bo'lajak tadbirkorlarni tayyorlash uchun ijtimoiy-ta'lim platformalarini yaratish istiqbollari ko'rib chiqiladi, shuningdek, global muammolar va o'zgarishlar sharoitida barqaror tadbirkorlikni rivojlantirishga yordam beradigan pedagogik strategiyalar ochib beriladi.

Аннотация

В статье рассматривается необходимость социально-образовательного и педагогического изучения предпринимательства как ключевого феномена современного общества. Актуальность темы обусловлена возрастающей ролью предпринимательства в экономическом, социальном и культурном развитии, а также необходимостью формирования новых образовательных подходов, способствующих развитию предпринимательских компетенций. Проанализирован генезис предпринимательства, начиная с исторических форм его проявления до современного этапа, что позволило выделить основные факторы, влияющие на его развитие. Целью этой темы является обеспечение развития образовательных стратегий, которые интегрируют предпринимательские навыки, а также подчеркивают их роль в устойчивом развитии общества. Исследование базируется на трудах таких учёных, как Й. Шумпетер, который подчёркивал роль инноваций в предпринимательстве, и М. Вебер, анализировавшего культурные и социальные основы этого явления. В статье акцентируется внимание на значимости интеграции педагогических методов, направленных на развитие у студентов критического мышления, креативности и навыков решения проблем. Рассмотрены перспективы создания социально-образовательных платформ для подготовки будущих предпринимателей, а также раскрыты педагогические стратегии, которые могут способствовать развитию устойчивого предпринимательства в условиях глобальных вызовов и изменений.

Abstract

The article examines the need for a socio-educational and pedagogical study of entrepreneurship as a key phenomenon of modern society. The relevance of the topic is due to the increasing role of entrepreneurship in economic, social and cultural development, as well as the need to form new educational approaches that promote the development of entrepreneurial competencies. The genesis of entrepreneurship is analyzed, starting from the historical forms of its manifestation to the modern stage, which made it possible to identify the main factors influencing its development. The purpose of this topic is to ensure the development of educational strategies that integrate entrepreneurial skills, as well as emphasize their role in the sustainable development of society. The research is based on the works of scientists such as J. Schumpeter, who emphasized the role of innovation in entrepreneurship, and M. Weber, who analyzed the cultural and social foundations of this phenomenon. The article focuses on the importance of integrating pedagogical methods aimed at developing students' critical thinking, creativity, and problem-solving skills. The prospects of creating social and educational platforms for training future entrepreneurs are considered, as well as pedagogical strategies that can contribute to the development of sustainable entrepreneurship in the face of global challenges and changes.

PEDAGOGIKA

Kalit soʻzlar: jamiyat, taʼlim, tarbiya, Ishbilarmonlik, fazilat, kompetentlik, dastur, tahlil, texnologiya, transformatsiya, sotsializatsiya.

Ключевые слова: общество, образование, воспитание, предпринимательство, добродетель, компетентность, приложение, анализ, технология, трансформация, социализация.

Key words: society, education, upbringing, entrepreneurship, virtue, competence, datur, analysis, technology, transformation, socialization.

KIRISH

Hozirgi kunda pedagogika nuqtaiy nazaridan mazkur mavzuni oʻrganishning dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

XXI asrning asosiy vakolatlarini shakllantirish zamonaviy pedagogika talabalarni Ishbilarmonlik koʻnikmalari shaxsiy va kasbiy oʻsishning ajralmas qismiga aylanadigan tez oʻzgaruvchan dunyoda yashashga tayyorlashga qaratilgan. Ushbu vakolatlarga quyidagilar kiradi:

- ijodiy va tanqidiy fikrlash;
- noaniqlik sharoitida qaror qabul qilish qobiliyati; jamoada ishlash va yetakchilik qobiliyatlari;
- ularning faoliyati natijalari uchun javobgarlik.

Ishbilarmonlikni oʻrganish ushbu vakolatlarining rivojlanishiga va ularni oʻquv jarayoniga integratsiyalashuviga yordam beradi. Ishbilarmonlik taʼlimini pedagogik qoʻllab-quvvatlash taʼlim tizimida ishbiarmonlikni oʻqitishga uslubiy va uslubiy yondashuvlarni yaratish chuqur pedagogik tahlil va asoslashni talab qiladi. Talabalarda ishbiarmonlik faoliyatiga motivatsiya va qiziqishni shakllantirish innovatsion pedagogik texnologiyalarni, shu jumladan, loyihalarni oʻqitish, kvestlar, rolli oʻyinlar va ish usullarini qoʻllashni oʻz ichiga oladi.

Ishbilarmonlik orqali sotsializatsiya va taʼlim. Ishbilarmonlik oʻquvchilarni ijtimoiylashtirishda muhim rol oʻynaydi, ularga jamiyatdagi rolini anglashga va oʻz harakatlari uchun ijtimoiy javobgarlikni oʻz zimmlariga olishga yordam beradi. Ijtimoiy ishbiarmonlik kompetentsiyasini shakllantirish muammolarining dolzarbligi ijtimoiy kompetentsiyaʼning yuqori samaradorligi bilan bogʻliq ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilishda Ishbilarmonlik belgilar. “Yuqori innovatsion salohiyatga ega ijtimoiy ishbiarmonlik bu ijtimoiy farovonlikni oshirishning ajralmas vositasidir”, [1. 173.] kabi fikrlar ham diqqatga sazovordir. Ishbilarmonlik orqali tarbiyalash halollik, mehnatsevarlik, mehnatga va boshqalarga hurmat kabi axloqiy fazilatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Ishbilarmonlik genezisi pedagogik asos sifatida ishbiarmonlikni tarixiy va pedagogik oʻrganish ushbu faoliyatning shakllanishi va rivojlanish bosqichlarini aniqlashga imkon beradi, bu uning taʼlim tizimidagi rolini tushunish uchun muhimdir. Ishbilarmonlik genezisini tahlil qilish oʻqituvchilarga tarixiy kontekst va madaniy xususiyatlarni hisobga olgan holda zamonaviy taʼlim dasturlarini moslashtirishga yordam beradi.

Mehnat bozori va taʼlim tizimi oʻrtasidagi nomuvofiqlikni hal qilish zamonaviy taʼlim tizimida talabalar olgan koʻnikmalar va mehnat bozori talablari oʻrtasida tafovut mavjud. Ishbilarmonlik taʼlimi bu boʻshliqni bartaraf etishga yordam beradi. Talabalarni pedagogik usullar orqali ishbiarmonlik faoliyatiga tayyorlash ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirishga imkon beradi.

Ijtimoiy pedagogika va ijtimoiy ishbiarmonlikni rivojlantirish ijtimoiy Ishbilarmonlik pedagogikada taʼlimning eng muhim jihatlaridan biriga aylanib, ijtimoiy muammolarni hal qilishga eʼtibor qaratmoqda. “Ishbilarmonlik taʼlimi (entrepreneurship education) - bu odamlarni masʼuliyatli, tashabbuskor odamlar boʻlishga tayyorlashga qaratilgan barcha taʼlim faoliyati, ular oʻzlari uchun belgilangan maqsadlarga erishish uchun zarur boʻlgan koʻnikma, bilim va qarashlarga ega hayot kechirish” [2.]. Bunday tashabbuslarni pedagogik oʻrganish talabalarni jamiyatning barqaror rivojlanishiga yoʻnaltirilgan ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni yaratishga intilishlariga yordam beradi.

Raqamli texnologiyalarni pedagogik ishbiarmonlikka integratsiya qilish zamonaviy raqamli texnologiyalar (onlayn kurslar, simulyatorlar, VR/AR) Ishbilarmonlikni oʻrganish va oʻqitish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda, bu esa yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishni talab qiladi. Taʼlim jarayonini raqamlashtirish ishbiarmonlik sohasida innovatsion pedagogik tadqiqotlarni ragʻbatlantiradi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, ishbilarmonlik mavzusini o'rganish dolzarbdir, chunki u shaxsni har tomonlama rivojlantirishga, o'zini o'zi anglashga, ijtimoiy javobgarlikka va jamiyat uchun innovatsion yechimlarni yaratishga qaratilgan o'quv jarayonini modernizatsiya qilishga yordam beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ishbilarmonlik va tadbirkorlikni ijtimoiy-ma'rifiy va pedagogik o'rganish hamda uni rivojlantirish muhimligini bir necha bor ta'kidlagan. U o'z chiqishlarida yoshlarni ishbilarmonlik faoliyatiga tayyorlash va ularning biznes muhitiga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi uchun sharoit yaratish zarurligiga e'tibor qaratadi. Xususan, Prezident 2024-yil 5-fevraldagi nutqida: "Bizning maqsadimiz maktab bitiruvchisi kamida bitta kasbni egallashi va balog'at yoshiga tayyor bo'lishi" [3.]. Ushbu bayonot talabalar o'rtasida zamonaviy iqtisodiyot va ishbilarmonlikda zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim dasturlarini amalga oshirish istagini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, Shavkat Mirziyoyev Oliy Majlisga 2020-yil 24-yanvardagi murojaatnomasida: "Biz Jahon bankining "biznes yuritish" reytingidagi eng yaxshi 50 mamlakat qatoriga kirish uchun barcha zarur tashkiliy-huquqiy choralarni ko'rmoqdamiz" [4.]. Bu biznes muhitini yaxshilash va ishbilarmonlikni davlat darajasida qo'llab-quvvatlash istagidan dalolat beradi. Shunday qilib, Prezidentning tashabbuslari ishbilarmonlikni o'qitish, yosh ishbilarmonlarni qo'llab-quvvatlash va kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun sharoitlarni yaxshilashni o'z ichiga olgan yaxlit ekotizimni yaratishga qaratilgan. Ushbu chora-tadbirlar yoshlar o'rtasida ishbilarmonlik kompetensiyalarini shakllantirishga va mamlakatda ishbilarmonlikni rivojlantirishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ishbilarmonlikni ijtimoiy-ma'rifiy va pedagogik o'rganish yoshlarda ishbilarmonlik ko'nikmalari va malakalarini rivojlantirishga ko'maklashuvchi muhim yo'nalish hisoblanadi. Ushbu sohadagi tadqiqotlar ishbilarmonlik genezisi, ta'lim dasturlari va ijtimoiy-pedagogik dizayn kabi turli jihatlarini qamrab oladi.

Ishbilarmonlik genezisi. Ishbilarmonlikning kelib chiqishi va rivojlanishini o'rganish uning mohiyati va evolyutsiyasini tushunishga imkon beradi. M.A.Polutovanning ishida xorijiy olimlarning "ishbilarmonlik" fenomenining tabiati va o'ziga xos xususiyatlari haqidagi g'oyalaridagi o'zgarishlar ko'rib chiqiladi, chet elda ishbilarmonlik nazariyasini rivojlantirishning asosiy bosqichlari ajralib turadi, uning fikricha, XX asrda ishbilarmonlikning ramziga aylangan innovatsiya, shuningdek, u har doim mavjud, chunki jadal texnologik taraqqiyot sharoitida faoliyat tadbirkordan doimiy zukkolikni talab qiladi va ijodiy yondashuv [5. 73.]. Gerasimovich O.V. ishbilarmonlik faoliyati rivojlanishining tarixiy jihatlarini va uning xususiyatlarini tahlil qiladi, muayyan biznes korxonalari qaysi toifaga tegishli bo'lishidan qati nazar, ishbilarmonlik xo'jalik faoliyatining alohida turi sifatida quyidagilarni o'z ichiga oladi: xavf va maqsadlarga erishish uchun eng yaxshi sharoitlarni ta'minlash istagi. Eng yaxshisi shartlar raqobatbardosh ustunlik bo'lib, uni faqat foydalanish orqali qo'lga kiritish mumkin, o'z biznesingizni tashkil etishga innovatsion yondashuv [6. 18.].

Ijtimoiy ishbilarmonlik sohasidagi ta'lim dasturlari. Ijtimoiy tadbirkorlarni tayyorlashda ta'lim dasturlari muhim rol o'ynaydi. Rojneva I.V. universitetlarda ijtimoiy ishbilarmonlik sohasida o'qitishning mahalliy amaliyotini tahlil qiladi, muammolarni aniqlaydi va mutaxassislarni samarali tayyorlash uchun yechimlarni taklif qiladi: Xorijiy dasturlar bilan taqqoslaganda, mahalliy akademik dasturlarda dasturlar, xususan, "qattiq ko'nikmalarni" shakllantirishga qaratilgan kurslar (amaliy amalga oshirish biznes jarayonlari va ijtimoiy modellar) va shakllanish uchun sezilarli darajada kamroq yumshoq (ijtimoiy tashabbuslarni rivojlantirish) [7. 194].

Blagov Yu.E. va Aray Yu.N. ushbu sohada o'quv dasturlarini amalga oshirishning jahon tajribasini ko'rib chiqing, ularning shakllanishi va rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qiling, Jahon amaliyotida ijtimoiy ishbilarmonlik sohasida ta'lim dasturlarini shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha ma'lum tajriba allaqachon to'plangan. Ijtimoiy ishbilarmonlik mohiyatining dualizmi, uning maqsadini belgilashda - "umumiy" qiymatni yaratishda-umumiy shartni belgilab berdi ushbu jarayonlarning o'ziga xos xususiyatlari, milliy sharoitlarga ozgina bog'liq [8. 195.].

Ijtimoiy-pedagogik dizayn ijtimoiy-ta'lim loyihalari ta'lim texnologiyalari orqali aniq muammolarni hal qilishga qaratilgan. Ambartsumyan R.M. ijtimoiy-ma'rifiy loyiha toifasini kiritadi va uni M.Veber, ta'limning shaxs va jamiyat hayotidagi o'rni M.Veber tomonidan nafaqat ijtimoiy, balki madaniy va tarixiy kontekstda ham yaqin Sharq va g'arb sivilizatsiyalarini taqqoslash

PEDAGOGIKA

misolida o'rganiladi. Ta'lim, aslida, o'sha paytda ham butun Xitoy va Hindiston aholisini savodli, donishmandlarning hayotiy misollariga ergashishga qodir, ularning tajribalarini ichkilashtirgan va kundalik hayotda asosan sehrli marosimlarga asoslangan o'qimagan massaga bo'lishgan, [9. 199.] va T.Parsonsnings, aktyor shaxs yoki biron bir kollektiv birlik bo'lishi mumkin. Ikkala holatda ham tegishli omil tizim obekt sifatida qaraladigan bir xil mos yozuvlar tizimiga tegishli bo'lgan boshqa faol birliklardan tashkil topgan vaziyatda harakat qiluvchi sifatida qaraladi, [10.42.] ijtimoiy harakat konsepsiyasi nuqtayi nazaridan tahlil qiladi, ularning zamonaviy Rossiyadagi o'rni va amalga oshirish xususiyatlarini o'rganadi, va nihoyat, ijtimoiy tizimning funksional imkoniyatlarini saqlab qolishning so'nggi sharti-bu kechikish deb ataladigan barcha narsalar, bu nafaqat ma'lum bir jamiyatdagi hayotni tartibga soluvchi asosiy madaniy asoslarni, balki tizimning ularga ergashish va ularni ko'paytirishga bo'lgan doimiy istagini ham anglatadi. Ushbu asoslar to'g'ridan to'g'ri kuzatuvdan yashirilganligi sababli (bu shartga nom bergan), ushbu naqshlarga rioya qilish aktyorlarga tabiiy jarayon bo'lib tuyuladi, ayniqsa jamiyatning yuqori ichki integratsiyasi sharoitida [11. 111-112.].

“Umumta'lim maktabida ijtimoiy-pedagogik dizayn texnologiyalari” mavzusidagi ishda ta'lim muassasalarida ijtimoiy-pedagogik dizayn samaradorligi usullari va shartlari ko'rib chiqiladi [12.].

Ijtimoiy o'qituvchilarni tayyorlash ijtimoiy o'qituvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish ularning kasbiy tayyorgarligining muhim jihati hisoblanadi. “Qo'shimcha kasb-hunar ta'limi jarayonida qishloq ijtimoiy o'qituvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish” mavzusidagi dissertatsiya qishloq jamiyatida ishlash uchun ijtimoiy o'qituvchilarni tayyorlashning tashkiliy-pedagogik shartlari va texnologiyalarini ko'rib chiqadi [13. 56.]. Shunday qilib, ishbilarmonlikni ijtimoiy-ma'rifiy va pedagogik o'rganish sohasidagi ilmiy tadqiqotlar ishbilarmonlikning tarixiy rivojlanishidan tortib zamonaviy ta'lim amaliyotlarigacha, ijtimoiy ishbilarmonlik sohasida samarali ishlashga qodir mutaxassislarni tayyorlashgacha bo'lgan keng ko'lamli masalalarni qamrab oladi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalarini ilmiy tahlil qilish va mavzu bo'yicha munozara: ishbilarmonlikni ijtimoiy-ma'rifiy va pedagogik o'rganish zarurati va uning rivojlanish genezisi:

Nazariy jihatlar, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ishbilarmonlik iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy barqarorlikning asosiy elementidir. Ishbilarmonlikning genezisi iqtisodiy tizimlar evolyutsiyasi, biznesning an'anaviy shakllaridan innovatsion yondashuvlarga o'tish kontekstida o'rganiladi. *Ishbilarmonlik genezisini tahlil qilish*, ishbilarmonlik tovarlar va xizmatlarni yaratishga qaratilgan individual faoliyat shakli sifatida paydo bo'ldi. Vaqt o'tishi bilan uning rivojlanishi antik davrda hunarmandchilik va savdo-sotiqdan tortib zamonaviy raqamli startaplarga qadar bir necha bosqichlarni bosib o'tdi. Zamonamiz tadqiqotchilari, masalan, O.V.Gerasimovich tomonidan, *ishbilarmonlik faoliyati ishtirokchilari aslida yaratuvchilar, mavjud resurslardan yangi mahsulot olganda. Uni tan olgandan keyin iste'molchi, daromadning o'sishi shaxsiy tashabbus uchun mukofotlanadi, deb ta'kidlagan*, [6.17.] Ishbilarmonlikni rivojlantirishning asosiy bosqichlarini ajratib, ularni texnologik va ijtimoiy o'zgarishlar bilan bog'laydilar. Ijtimoiy va pedagogik o'rganish zarurati, ijtimoiy jihat kelajakdagi tadbirkorlarni biznes etikasi va ijtimoiy mas'uliyatni tushunishga o'rgatishdan iborat. Pedagogik yondashuv ishbilarmonlikni o'quv dasturlariga integratsiyalashni talab qiladi. Bu tanqidiy fikrlash, loyihalarni boshqarish va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Empirik tadqiqotlar natijalari, ta'lim dasturlari ishbilarmonlik sohasidagi ta'lim dasturlarini o'rganish ularning heterojenligini va milliy kontekstlarga bog'liqligini ko'rsatdi. O'zbekistonda ta'lim dasturlari endigina faol rivojlana boshladi, bu oliy ta'lim tizimidagi islohotlar bilan bog'liq. Maktab va universitetlarda ishbilarmonlik modullarini joriy etish ko'nikmalarni erta shakllantirishga yordam beradi. Biznes inkubatorlari va tezlatkichlar kabi dasturlar yosh tadbirkorlarni samarali qo'llab-quvvatlaydi. Ishbilarmonlikning ijtimoiy ahamiyati, so'rovlarga ko'ra, respondentlarning 70% dan ortig'i ishbilarmonlikni shaxsiy o'zini o'zi anglash va iqtisodiy barqarorlikning muhim elementi deb biladi. Biroq ko'plab yoshlar bilim va amaliy ko'nikmalarning yetishmasligiga duch kelishmoqda [14.]. Amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ishbilarmonlik kurslarini tamomlagan talabalar o'z bizneslarini boshlashga yuqori darajadagi ishonch va tayyorlikni namoyish etadilar.

Ilmiy munozara, ishbilarmonlikni o'quv dasturlariga integratsiya qilish: o'qituvchilar ishbilarmonlikni o'rgatish uchun yetarli darajada jihozlanmagan. Tizimli yondashuvlar va o'quv materiallari yo'q. *Ishbilarmonlikning ijtimoiy yo'nalishi*, O'zbekistonda ijtimoiy loyihalarga tayyor tadbirkorlar yetishmasligi kuzatilmoqda, bu esa ijtimoiy ishbilarmonlik dasturlarini rivojlantirishni talab qiladi.

Tavsiyalar: ta'lim muassasalari, amaliy faoliyatga e'tibor qaratgan holda ishbilarmonlik uchun modulli treningni joriy etish. Xalqaro tajribadan foydalanish (masalan, Finlyandiyadagi biznes-inkubator tizimlari). *Davlat siyosati*, ishbilarmonlik bo'yicha ta'lim dasturlarini moliyalashtirishni ko'paytirish. Boshlang'ich tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash uchun infratuzilmani yaratish. *Ilmiy tadqiqotlar*, iqtisodiyot, sotsiologiya va pedagogikani bog'laydigan fanlararo tadqiqotlar o'tkazish. Ta'lim dasturlarining ishbilarmonlik kompetentsiyalarini shakllantirishga ta'sirini o'rganish.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ishbilarmonlik nafaqat iqtisodiy rivojlanishga yordam beradi, balki mas'uliyat va barqarorlik kabi ijtimoiy qadriyatlarni ham shakllantiradi. Ishbilarmonlik muhitini samarali shakllantirish uchun ta'lim muassasalari, davlat va biznesning sa'y-harakatlarini birlashtirish talab etiladi. Ishbilarmonlikni o'rganishga uning genezisini tahlil qilishga asoslangan tizimli yondashuvni joriy etish tadbirkorlarning yangi avlodini tarbiyalash uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi.

XULOSA

Olib borilgan qisqa tadqiqotimiz natijasida quydagi xulosalarni taqdim etamiz:

Ishbilarmonlikning ijtimoiy ahamiyati: ishbilarmonlik iqtisodiy o'sishni ta'minlash, ish o'rinlarini yaratish va ijtimoiy barqarorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Uni o'rganish mas'uliyatni shakllantirishga, o'z-o'zini anglashga va innovatsiyalarga tayyor bo'lishga yordam beradi.

Ishbilarmonlik genezisi: ishbilarmonlikning tarixiy rivojlanishi texnologik va ijtimoiy o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq. Ushbu bosqichlardan xabardor bo'lish zamonaviy sharoitda ishbilarmonlikni o'qitishga munosib yondashuvlarni shakllantirishga imkon beradi.

Ta'limning roli: ta'lim kelajakdagi tadbirkorlarni tayyorlashning asosiy vositasidir. Ishbilarmonlikni barcha darajadagi ta'lim dasturlariga kiritish tanqidiy fikrlash, loyihalarni boshqarish va jamoaviy ish kabi zarur ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Haqiqiy muammolar: asosiy muammolarga o'qituvchilarning yetarli darajada o'qitilmasligi, o'quv materiallarining yetishmasligi va ishbilarmonlikning o'quv dasturlariga zaif qo'shilishi kiradi.

Shuningdek, quydagi tavsiyalarni keltirdik:

Ta'lim muassasalari uchun: ta'limning barcha darajalarida ishbilarmonlik kurslarini ishlab chiqish va joriy etish. Talabalarning amaliy ko'nikmalarini oshirish uchun amaliy mashg'ulotlar va biznes simulyatsiyalarini tashkil qilish o'qituvchilarni maxsus malaka oshirish dasturlari orqali ishbilarmonlikni o'qitishga tayyorlash.

Davlat uchun: ishbilarmonlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan ta'lim dasturlarini moliyalashtirishni oshirish. Yosh tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash uchun infratuzilmani (biznes inkubatorlari, tezatgichlar) yaratish. Ishbilarmonlik ta'limi sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish.

Biznes uchun: mentorlik yordami va amaliyot maydonlarini taqdim etish orqali ta'lim tashabbuslarida ishtirok etish. Talabalarda ishbilarmonlik faoliyati to'g'risida real tasavvurni shakllantirish uchun muvaffaqiyatli amaliyot va tajriba almashish. Ilmiy hamjamiyat uchun: ijtimoiy va texnologik o'zgarishlarga e'tibor qaratgan holda ishbilarmonlik genezisi bo'yicha tadqiqotlarni davom ettirish. Ta'lim dasturlarining ishbilarmonlik kompetentsiyalarini shakllantirishga ta'sirini o'rganish. Ishbilarmonlikni O'qitishning samarali usullarini ishlab chiqish. Jamiyat uchun: Tadbirkorlarning ijtimoiy javobgarligi to'g'risida xabardorlikni oshirish. Yoshlarda muhim kasbiy faoliyat sifatida ishbilarmonlikka ijobiy munosabatni shakllantirish. Umumiy xulosa sifatida, ishbilarmonlik qobiliyatining ijtimoiy, iqtisodiy, ma'rifiy hamda pedagogik jihatlarini tadqiq etishga tizimli yondashish orqali nafaqat serqirrali ishbilarmon shaxsni shakllantirish, balki barqaror-dinamik rivojlantirish, innovatsion taraqqiyot omillari, shuningdek, ijtimoiy adolatni ta'minlovchi davlat, jamiyat tizimini qaror toptirishga sharoit yaratiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Клушина Надежда Павловна, Рощупкина Виолетта Викторовна Педагогические условия формирования социально-предпринимательской компетентности обучающихся в процессе профессиональной подготовки / Вестник Северо-Кавказского федерального университета. 2021. № 4 (85) - С. 173-179.
2. <https://jaeurope.org/wp-content/uploads/2024/07/Entrepreneurship-Education-A-road-to-success.pdf>
3. https://www.gazeta.uz/ru/2024/02/06/president/?utm_source=chatgpt.com
4. https://president.uz/ru/3318?utm_source=chatgpt.com
5. ПолUTOва Марина Александровна Генезис представлений зарубежных исследователей о сущности и характерных признаках феномена "предпринимательство" / Вестник ЗабГУ № 01 (92) 2013. - С. 63-75.
6. Герасимович Ольга Владимировна Теоретические аспекты становления и развития предпринимательской деятельности / научное периодическое издание "IN SITU" / ISSN 2411-7161 / № 4. 2017 (Экономические науки). - С. 16-18.
7. И.В.Рожнёва Обзор отечественных практик обучения в области социального предпринимательства / Известия РГПУ им. А.И.Герцена 2022. № 206. - С. 184-196.
8. Ю.Е.Благов, Ю.Н.Арай Образовательные программы в области социального предпринимательства: мировой опыт и российские особенности / Вестник С.-Петерб. ун-та. Сер. Менеджмент. 2014. Вып. 3. - С. 177-197.
9. Bendix R. Max Weber: An Intellectual Portrait. University of California Press, 1977. - P. 573.
10. Парсонс Т. Социальные системы // Вопросы социальной теории. 2008. - Т. II. Вып. 1(2). - С. 38-71.
11. Р.М.Амбарцумян Социально-образовательный проект как социальное действие / Вестник Нижегородского университета им. Н.И.Лобачевского. Серия: Социальные науки, 2017, № 2 (46), - С. 108-112.
12. https://scienceforum.ru/2011/article/2011001429?utm_source=chatgpt.com
13. Назарова Инна Григорьевна автореферата диссертации на соискание степени кандидат педагогических наук по теме: "Развитие коммуникативной компетентности социальных педагогов села в процессе дополнительного профессионального образования", - Москва: 2002. - С. 56.
14. https://www.undp.org/uz/uzbekistan/projects/yoshlar-va-raqamli-iqtisodiyot?utm_source=chatgpt.com